

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної
кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**»

Студентки 2 курсу МАПЗ групи
Освітньої програми: Початкова освіта.
Спеціальності 013 Початкова освіта
Ступеня вищої освіти магістр

Пеньківської Алли Вікторівни

Науковий керівник: канд. педагогічних
наук, доцент **Казьмірчук Н.С.**

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	8
1.1. Формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку як педагогічна проблема.....	8
1.2. Особливості використання інформаційно-комунікативних технологій у початковій школі.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Стан розвитку соціальної компетентності молодших школярів (за результатами констатувального експерименту)	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Педагогічні умови формування соціальної компетентності молодших школярів.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Методика використання мультимедійних технологій у формуванні соціальної компетентності учнів початкових класів.....	61
2.3. Методичні рекомендації педагогам щодо використання ІКТ у формуванні соціальної компетентності молодших школярів	91
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	111

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Формування соціальної компетентності у молодших школярів є одним з найбільш актуальних завдань сучасної початкової ланки освіти. Ця ключова компетентність визначає успішність в їх повсякденному житті, може стимулювати їх інтеграційні процеси, дозволяючи не тільки адаптуватися, а також активно впливати на життєві події, засвоювати певні соціальні позиції, змінювати навколишню дійсність і самого себе.

Соціальна компетентність складається зі знання норм і правил спілкування та поведінки в суспільстві, знання продуктивних способів взаємодії з оточуючими людьми, знання власних особистісних особливостей, що сприяють досягненню успіху, прагнення проявляти себе в певній діяльності, досягненні успіхів, ціннісного ставлення до творчості, ціннісного ставлення до себе та інших.

Проблема компетентності, у тому числі й соціальної, не є новою для педагогічної науки. Зокрема, визначенню сутності феномену соціальної компетентності присвячені праці Т. Антонової, Н. Бібік, М. Головань, А. Дахіна, Н. Даценко, М. Докторович, О. Кондакова, О. Пометун, Т. Смагіної, В. Шахрай та інших. У багатьох працях здійснено спробу з'ясувати умови розвитку соціальної компетентності в процесі професійного самовизначення (Л. Середюк, З. Становських, Т. Хмуринська та ін.). Формуванню уявлень про специфіку розвитку соціальної компетентності сприяють акмеологічні дослідження компетентності як складової професіоналізму (Р. Вайнола, Г. Данилова, І. Колесникова, Л. Лук'янова, О. Флярковська та ін.). Також розкрито окремі аспекти формування та розвитку соціальної компетентності школярів (Ю. Грач, І. Єрмаков, Т. Кондратова, Л. Петько), студентів (І. Зарубінська, Т. Потапчук, В. Чайка), педагогів (Г. Мешко, Л. Резніченко, О. Ситник, В. Танська та ін.).

Молодший шкільний вік є ефективним для розвитку соціальної компетентності, оскільки у цей період в учнів відбуваються зміни у

мотиваційній, когнітивній, емоційній та поведінковій сферах, у способах взаємодії з оточуючими, розвитку морального, розумового та фізичного аспектів. Також, відбувається розвиток довільності психічних процесів, процесів підпорядкування мотивів, починає проявлятися емоційний відгук на виховний вплив.

Основним видом діяльності молодшого школяра стає навчання, в процесі якого відбувається набуття нових знань, умінь та навичок, накопичення систематичних відомостей про довкілля, природі та суспільні явища. Ієрархія мотивів і пов'язаних з ними способів поведінки в цьому віці ще не сформована, що дає змогу ефективно впливати на процес розвитку соціальної компетентності.

Майже в усіх сферах життя використання сучасних технологій стало невід'ємною частиною людської діяльності. Активний розвиток та поширення в Україні сучасних технологій не могли не відбитися і на державній політиці в галузі освіти. Сьогодні у багатьох закладах освіти запроваджено та успішно використовуються інформаційно-комунікаційні технології, які дозволяють школярам та вчителям оперативно забезпечити доступ до різних інформаційних ресурсів.

Упровадження інформаційних технологій в освітній процес сприяє збагаченню змісту навчання, надає йому логічного та пошукового характеру, а також розв'язує проблеми пошуку шляхів та засобів формування соціальної компетентності.

Безліч навчальних програм, різні способи подання та сприймання інформації – усе це входить до числа ІКТ і є необхідним елементом навчання. Більше того, їх використання на уроках є обов'язковою вимогою, що прописаною у Державному освітньому стандарті. З огляду на це, існує низка проблем: не всі школи мають необхідне технічне обладнання; у багатьох школах кількість комп'ютерів не відповідає кількості учнів; недостатній рівень ІКТ-компетентності вчителів; їхня неготовність і часом небажання використовувати сучасні технології навчання.

Актуальність зумовила вибір теми дослідження: *«Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікативних технологій»*.

Об'єкт дослідження – процес формування соціальної компетентності молодших школярів.

Предмет дослідження – інформаційно-комунікативні технології як засіб формування соціальної компетентності молодших школярів.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що стан сформованості соціальної компетентності молодших школярів підвищиться за умов:

- стимулювання рефлексивної діяльності молодших школярів на кожному етапі формування соціальної компетентності;
- створення безпечного соціально-освітнього виховного середовища з використанням ІКТ;
- формування суб'єкт-суб'єктних ставлень один до одного в колективі на основі діалогу;
- залучення учнів до активної участі у навчальному процесі;
- включення учнів до різних видів суспільно-корисної діяльності;
- готовність вчителів початкової школи до використання ІКТ з метою формування соціальної компетентності;
- партнерська взаємодія школи з сім'єю в процесі соціалізації молодшого школяра.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити ефективність педагогічних умов формування соціальної компетентності молодших школярів.

Для досягнення мети необхідно виконати наступні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати науково-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження.

2. Розкрити особливості використання інформаційно-комунікативних технологій у початковій школі.

3. Дослідити стан сформованості соціальної компетентності молодших школярів у сучасній початковій школі.

4. Виокремити і теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування соціальної компетентності молодших школярів.

5. Перевірити ефективність методики формування соціальної компетентності засобами інформаційно-комунікативних технологій.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано наступні методи: *теоретичні*: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, синтез, класифікація, узагальнення, систематизація; *емпіричні*: анкетування, тестування, бесіда, спостереження, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етап дослідження).

Практична значущість дослідження полягає у розробці методики використання інформаційно-комунікативних технологій для формування соціальної компетентності у молодших школярів. Результати дослідження можуть бути корисними вчителями початкових класів та здобувачам вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» з метою розвитку соціальної компетентності у молодших школярів.

База дослідження. Експериментальною базою дослідження став комунальний заклад "Ліцей №2 смт. Стрижавка Вінницького району Вінницької області". У дослідженні брали участь учні третіх класів в кількості 39 осіб (19 учнів 3-А і 20 учнів 3-Бкласу) і 8 вчителів початкових класів.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на:

- VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (28-29 березня 2023 року м. Вінниця),

- Міжнародній науково-практичній міждисциплінарній конференції «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців: педагогічна та філологічна парадигми» (11 травня 2023 року м. Тернопіль),

- XX міжуніверситетській студентській науково-практичній конференції «Актуальні питання культури мовлення» (21 лютого 2023 р., м. Вінниця),

- VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (23 квітня 2023 р., м.Вінниця).

Публікації.

1. Пеньківська А.В. ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.).* Вінниця, 2023. Вип. 5. с.111 – 114.

2. Пеньківська Алла. Особливості формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах сьогодення. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.)* Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 12. С.248-252.

Структура роботи: дипломна робота складається з вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження засвідчують успішне виконання поставлених завдань, досягнення мети, що створює підґрунтя для переконливих і аргументованих висновків.

1. Визначено сутність формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку як педагогічної проблеми. Соціальна компетентність є ключовою, оскільки забезпечує нормальну життєдіяльність людини в соціумі є цілісним результатом її освіти. Соціальна компетентність містить наявність розвиненої здатності знаходити компроміс між власними цілями самореалізації та цілями інших людей, яка лежить в основі соціальної адаптації. Вона передбачає як наявність досить високого рівня інтелекту, так і наявність здатності до конструктивної, перетворювальної активності при взаємодії із соціальним оточенням. У процесі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження було визначено компоненти соціальної компетентності: мотиваційний (ставлення до людей), когнітивний (пізнання інших), поведінковий (вибір адекватних способів спілкування) та емоційний (уміння висловлювати свої та розуміти чужі почуття). Для розвитку соціальної компетентності сензитивним є молодший шкільний вік. У цей період дитина має певний досвід у міжособистісних відносинах: вона орієнтується на сімейно-родинні відносини, вміє будувати відносини з дорослими та однолітками, має навички саморегуляції, вміє бути непохитною у своїх бажаннях. Вона вже розуміє, що мотиви її вчинків визначаються не власним ставленням до самого себе, а насамперед тим, як її вчинки виглядають у власних очах оточуючих людей, вже достатньо розвинуті рефлексивні здібності.

2. Розкрито особливості використання інформаційно-комунікативних технологій у початковій школі. Сучасні інформаційні технології засновані на комплексному використанні різних видів інформаційних процесів у межах єдиного технічного комплексу з урахуванням комп'ютерної техніки. Для ефективного використання ІКТ необхідно, щоб ці технології були доступні

як вчителям, так і учням. Якщо буде організовано доступ для обох сторін, то це значно підвищить якість успішності учнів. У процесі дослідження ми виділили наступні особливості використання ІКТ у початковій школі: якість зображення; пояснення матеріалу за допомогою дошки та крейди займає більше часу на уроці, ніж заздалегідь підготовлена барвіста презентація; у випадках виявлення на слайдах недоліків чи помилок, можна їх легко усунути та виправити; використання ІКТ забезпечує підвищення рівня використання наочності під час уроку; підвищується продуктивність уроку; стає можливим встановлення міжпредметних зв'язків з іншими предметами; з'являється можливість організації проєктної діяльності.

3. Досліджено сучасний стан розвитку соціальної компетентності у молодших школярів. Дослідження проводилося на базі приватної школи Astor School м. Києва. У дослідженні брали участь учні третіх класів в кількості 39 осіб. Критеріями розвитку соціальної компетентності було визначено: мотиваційний, когнітивний, емоційний, поведінковий, особисті якості. Для дослідження було використано такі методики: методика К. Замфір (адаптована для молодшого шкільного віку), яка відображає наявність пізнавального мотиву до здійснення самостійної навчальної діяльності та спостереження; анкетування; спостереження; самооцінка учнів. Отримані результати діагностики рівня сформованості соціальної компетентності дозволяють стверджувати, що в учнів 3 класу переважає середній та низький рівень сформованості соціальної компетентності, вчителі використовують у навчальному процесі ІКТ, проте в переважній більшості це презентації, відео матеріали та онлайн ігри, користуються переважно уже підготовленими медіа засобами, що стосується власно виготовлених медіа продуктів, то таким займаються одиниці. Не всі вміють організовувати групові методи в умовах дистанційного навчання, потребують удосконалення своїх навичок і взагалі підвищення рівня власної медіаграмотності.

4. У ході дослідження нами було виокремлено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування соціальної компетентності, зокрема:

- стимулювання рефлексивної діяльності молодших школярів на кожному етапі формування соціальної компетентності;
- створення безпечного соціально-освітнього виховного середовища з використанням ІКТ;
- формування суб'єкт-суб'єктних ставлень один до одного в колективі на основі діалогу, а також між вчителем та учнем;
- залучення учнів до активної участі у навчальному процесі;
- включення учнів до різних видів суспільно-корисної діяльності;
- готовність вчителів початкової школи до використання ІКТ з метою формування соціальної компетентності;
- партнерська взаємодія школи з сім'єю в процесі соціалізації молодшого школяра.

У ході дослідження нами було впроваджено формувальний експеримент. Ми впроваджували тренінгові заняття (як класні, так і позаурочні); уроки в початковій школі (предмети «Інформатика», «ЯДС», «Мистецтво» та ін.); класні години; творчі групові проєкти; батьківські збори. Методика реалізується шляхом застосування різних методів та прийомів, а саме: «мозкового штурму»; методів наративу, біографічних досліджень; аналізу відеофрагментів, уривків з мультфільмів; рольових ігор; підготовка мультимедійних презентацій, відеофрагментів, створення буктрейлерів, коміксів тощо.

Після проведеного формувального етапу дослідження, у результаті контрольного експерименту бачимо, що у дітей молодшого шкільного віку високий рівень соціальної компетентності зріс на 15%, середній - на 3%, низький рівень знизився на 18%, тому можемо говорити про ефективність запропонованих педагогічних умов та методики, що сприяло зростанню рівня становлення соціальної компетентності молодших школярів.

Отже, період навчання дитини в початковій школі важливий із погляду формування всіх життєво важливих ключових компетентностей, з-поміж яких соціальна посідає чільне місце. Важливість цієї компетентності полягає в її здатності виховати зі школяра справжнього громадянина й адаптувати його в суспільному середовищі.

Наше дослідження не вичерпує усіх проблем з даної теми. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні питання партнерської співпраці всіх учасників освітнього процесу у формуванні соціальної компетентності молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1–4.
2. Бондар Ю. В. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування творчих умінь молодших школярів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. Вип. 17. Том I. С. 166–182. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.259985>
3. Будник О. Б. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2015. 552 с.
4. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.
5. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
6. Гавриш Н. В., Клокова Г. А. Вплив мультфільмів на формування моральної свідомості у дітей. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. № 13 (272). С. 103–110.
7. Галаган І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в початкових класах. *Початкова школа*. 2014. № 2. С. 33–34.
8. Годлевська К. В. Психолого-педагогічні аспекти застосування мультимедіа в системі початкової освіти. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. 2012. № 1. С. 55–60.
9. Демченко О.П., Лазаренко Н.О., Любчак Л.В. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Том 86. №6. С.123-143.

10. Державний стандарт початкової освіти. URL: [http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний стандарт початкової освіти.pdf](http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний_стандарт_початкової_освіти.pdf). (дата звернення: 15.05.2023).
11. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. № 40. С. 63–68.
12. Ільченко О. В. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі. URL: <https://osvita.ua/school/lessonsummary/edutechnology/30113/> (дата звернення: 18.07.2023).
13. Імбер В.І. Використання мультимедійних засобів у навчальному процесі / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 7 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2005. – С. 307-312.
14. Імбер В. Впровадження інформаційно – телекомунікаційних технологій у навчальний процес ВНЗ // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2005. – №4. – С.113-116.
15. Кадемія М. Ю. Інноваційні технології навчання: словник-госарій : навчальний посібник для студентів, викладачів. Львів : СПОЛОМ, 2011. 196 с.
16. Казьмірчук Н.С. Особливості підготовки вчителів початкових класів до реалізації принципу наступності дошкільної та початкової ланок освіти. Наукові записки: зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів та студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво» , 2018. Вінниця. С. 89-93.
17. Казьмірчук Н.С., Білик Т.С. Особливості організації проектної діяльності молодших школярів на уроках математики. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2020. 61. С.18-23.

18. Кіт Г.Г. Творчість як необхідна умова ефективності педагогічного процесу // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія. – Випуск 28. – Вінниця, 2009. – С. 325-329.

19. Кіт Г.Г. Дидактика початкової освіти: практикум / Г.Г.Кіт, О.Б.Петрович, І.В.Карук. – Вінниця: ЦОП “Документ Принт”, 2017. – 249 с.

20. Коваленко В. В. Використання web-орієнтованих засобів у тренінгових заняттях для формування соціальної компетентності молодших школярів. *Науково-методичний журнал «Комп'ютер у школі та сім'ї»*. 2015. № 5 (125). С. 40–44.

21. Коваленко В. В. Мультиплікаційна продукція як засіб формування соціальної компетентності учнів молодших класів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 8 (51). С. 16–18.

22. Коваленко В. В. Особливості використання web-орієнтованих і мультимедійних технологій у формуванні соціальної компетентності молодших школярів. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2015. № 4-5 (57). С. 16–20.

23. Коваленко В. В. Психолого-педагогічні вимоги до використання мультимедійних презентацій у роботі з молодшими школярами. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 7 (38). С. 22–26.

24. Коваленко В. В. Сучасна мультиплікаційна продукція, як засіб формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті : стан досягнення перспективи розвитку». 2015. С. 223–224. URL: <http://conference.ikto.net/-public/accepted/> (дата звернення: 16.08.2023).

25. Коваленко В. В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : посібник. Київ, 2017. 192 с.

26. Коваленко В. В. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах сучасного інформаційного простору. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 6 (37). С. 37–40.

27. Крива М., Дрись М., Ващишин А.. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації дидактичних ігор у початковій школі. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2018. Вип. 33. С. 117–125.

28. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 128 с.

29. Лаврентьєва Г. П. Психолого-педагогічні аспекти використання ІКТ в початковій школі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2012. № 3 (29). URL: <http://www.journal.-iitta.gov.ua> (дата звернення: 16.08.2023).

30. Лазаренко Н. І. Тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції.: дис. ... доктора пед. наук : [спец.] 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна, НАПН України. Київ 2020. 571 с.

31. Лазаренко Н. І. Тенденції розвитку та реформування вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / ред. кол.: В. І. Шахов, О. В. Акімова, В. І. Бондар та ін.; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Твори, 2018. Вип. 56. С. 197-202.

32. Лендел В. Соціальна компетентність як об'єкт філософських і педагогічних досліджень. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції* : збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції, 27-28 жовтня 2022 р.. Мукачево : Вид-во МДУ, 2022. С. 197–200.

33. Лещенко М. П. Педагогічна майстерність учителя в

альтернативних формах навчання : дорога до дитячих сердець. *Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка*. 2005. № 24. С. 12–17.

34. Лещенко М. П., Коваленко В. В. Використання web-орієнтованих і мультимедійних технологій у формуванні соціальної компетентності молодших школярів : результати дослідження : зб. матеріал. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «*Наукова молодь-2017*». Київ, 2017. URL: <http://lib.iitta.gov.ua>. (дата звернення: 16.08.2023).

35. Ліпчевська І. Л. Засоби наочності у початковій освіті: аспект використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Електронний збірник наукових праць ЗОППО*. 2020. № 3 (40). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/720982/1/Text.pdf> (дата звернення: 16.08.2023).

36. Мельник О. М. Використання електронних освітніх ресурсів у початковій школі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2015. № 16 (23). С. 132–140.

37. Мельник О. М. Зарубіжний досвід упровадження електронних освітніх ресурсів у навчально-виховний процес початкової школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2014. № 2 (13). С. 345–355.

38. Мороз О. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій в початковій школі. *Рідна школа*. 2014. № 12. С. 43–47.

39. Мудрик А. Б. Соціальна компетентність особистості: постановка проблеми і теоретичні аспекти дослідження. *Вісник чернігівського національного педагогічного університету*. 2011. Вип. 94. С. 26–29.

40. Мудролюбова І. О. Характеристика молодшого шкільного віку відповідно до різних підходів періодизації психічного розвитку дитини. *Соціологія. Психологія. Соціальні комунікації*: збірка наукових праць студентів – членів проблемних груп Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. Вип. 6. С. 115–120.

41. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання : посібник / уклад. М. І. Жалдак, М. І. Шут, Ю. О. Жук та ін. Київ, 2012. 112 с.
42. Нова українська школа в дії. *Актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку* : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, 12 травня 2021 року). Рівне : РДГУ, 2021. 200 с.
43. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 16.05.2023).
44. Онищенко І. В. Сучасні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. С. 117–122.
45. Проценко О. В. Соціальна компетентність молодших школярів як предмет наукових досліджень. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр.. Запоріжжя, 2014. Вип. 35 (88). С. 451–457.
46. Савчин М. Особливості використання мультимедійних технологій у навчальному процесі початкової школи. Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника. 2017. URL: <https://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/3/cav.pdf>. (дата звернення: 18.07.2023).
47. Сакалюк О., Шпіца Р. Формування ІКТ-компетентності майбутніх вчителів початкової школи за допомогою веб-квестів. *Молодий вчений*. 2020. № 3 (79). С. 416–418.
48. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи : ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. № 5. С. 1–21. URL:

https://lib.iitta.gov.ua/710778/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A0%D1%83%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82.pdf (дата звернення: 18.07.2023).

49. Сидоренко В. В. Реформування системи підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» : світоглядно-професійні орієнтири : зб. наук. пр. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 148–153.

50. Сітцева М. В. Роль мультиплікації у розвитку дитини в умовах інформаційного суспільства. Матеріали Міжнар. науково-практичної Інтернет-конф. URL: <http://www.inforum.in.ua/conferences/12/2/12.> (дата звернення: 18.07.2023).

51. Смагіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету : педагогічні науки*. 2010. Вип. 50. С. 138–142.

52. Сороколат А. О., Сошенко С. М. Психологічні особливості соціально-комунікативної компетентності педагогічних працівників. *Сімдесят другі економіко-правові дискусії*. 2023. С. 191.

53. Субіна О. О. Формування соціальної компетентності майбутніх викладачів в умовах професійної підготовки : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. 208 с.

54. Типові програми для 1-4 класів НУШ. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zminylo-typovi-programy-dlya-1-4-klasiv-nush/> (дата звернення: 18.07.2023).

55. Токарева Н. М. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник. Київ, 2017. 548 с.

56. Усик О. Формування соціокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Київ, 2010. 193 с.

57. Фрадинська А. П. Психологічні особливості розвитку особистості молодшого школяра. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна*. № 1. С. 125–128.

58. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Habermas.html> (дата звернення: 18.07.2023).

59. Чичук В. М. Стан проблеми підготовки вчителя до використання мультимедійних технологій у початкових класах. *Розвиток педагогічної науки в Україні і Польщі на початку XXI століття* : зб. наук. праць. Черкаси, 2011. С. 722–727.

60. Шаров С. Аналіз зарубіжних досліджень соціальної компетентності підлітків. *Науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського. педагогічні науки*. 2019. № 2 (65). С. 353–357.

61. Янковська І. М. Психолого-педагогічні умови застосування ІКТ у початковій школі. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 28 квітня 2022). С. 26–28.

62. Яцишина А. М. Психологічний розвиток дітей молодшого шкільного віку. Педагогічний альманах. *Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика* : матеріали ІІ Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, 04 листопада 2022 року. Одеса : Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2022. Вип. 2. С. 200–205.

63. Ford M. E. Social cognition and social competence in adolescence. *Developmental Psychology*. 1982. № 18 (3). P. 323.

64. Luthar S. S., Zigler E. Intelligence and social competence among high-risk adolescents. *Development and Psychopathology*. 1992. № 2. P. 287–299.

65. Waters E., Sroufe, L. A. Social competence as a developmental construct. *Developmental Review*. 1983. № 3 (1). P. 79–97.